

oblidada? Doncs, no ---, i no triga ---'; cosa la segona que no fa més que «encarir» la primera, però que ja no escau sospitar com a suposada. Doc. de Girona, any 1299 (Finke, *Acta Ar.* III, 79, context en *aclo ELL*).

«Que ara tractava lo Papa d'algun passatge que-s faés contra sarraïns, e pensa-s faria per dues parts o per una, e que no-y seria *pas* oblidada Granada», a. 1310 (*BABL* II, 335); «que ells hi pensassen mils --- car a ell paria que mellor fos l'anar, e qu' él no-ls atorgave *pas*, ni determenava encara, que no-y anàs» a. 1318 (Finke, *Acta Ar.* III, 364); «quant a la treva ---, é yo --- -ls altres enformatz en tal manera --- que éls no-y dupten *pas*, ans creen bé que ayxí sia», R. de Melany, a. 1329, *BABL* II, 199; doc. de Guardalada de 1396 (*BABL* X, 412); «no dic *pas* que no senta les adversitats que sosté, mas dic que les venç»; «L'ànima abans havia dit que no podia contemplar la bellesa de la seva cara quina és o quina no; Hug li contesta: —Adoncs, ànima, atén a la tua bellesa, e entendràs en quina bellesa deus amar; no t'és *pas* invisible la tua fast!», *AntCanals* (*Provid.*, *NCL.*, 92; *Arra*, p. 130); «l'i venguí a vint sous l'alna y no és *pas* veritat que m'age pagat», doc. de SdUrg. a. 1585 (Ca. Candi, *MiscHiCat.* II, 81). També ho trobem de vegades aplegat amb *pus* o *més*: «encén-los, puny-los, ni és *pas pus* negligent que son anamic», *AntCanals* (*Scipió*, p. 68).

Si la condició adversativa és, doncs, constant en català, no ho fou sempre l'altra condició que puntualitza Fabra: la col·locació darrere el verb; les excepcions es troben en alguns autors de princ. i mj. S. xv: «Puys salvador / universal / e general / al món vingué, / a tot volgué / manifestat / fos ell ser nat, / perquè-l món *pas* / no s'escusàs / per ignorància», *JRoig* (*Spill*, 11575); «e com has reebut singular do, lo qual *pas* no és atorgat a tots, sinó als singularment amats!», «Ja *pas* no veyen nostres huyls que aquest estiga davant les portes de la nostra gloriosa ciutat», «Certes *pas* jo no me'n meravell si a vegades la dita fortuna los ix a carrera e-ls dits hòmens se combaten ab ella», *AntCanals* (*Arra*, 148; *Scipió*, 69.15; *Providència*, 94). El matís d'aquesta construcció és singularment emfàtic. Ja n'hi ha algun cas en textos més antics: «Desastrucs, quan mal pren, / no-n pren un solament; / ne estrucs quan pren bé, / ús sols *pas* no li-n ve», Cerverí (*Faula del Rossinyol*, v. 130). En la famosa «Balada de l'Esmerla» de Roís de Corella: —«Del mal que *pas* no puc guarir / si no-m mirau / ---», és difícil decidir si tenim aquesta construcció o el present del verb *passar*.

Amb aquest matís l'ús de *pas* s'estén a la major part del territori de la llengua, almenys a quasi tot el Principat: en direcció NO. fins a l'última vall catalana, la de Benasc, com ho mostren les frases recollides per Ballarín: «no seré *pas* yo qui-u farà»; «no fa *pas* tanto fred coma dits», «istes mules no son *pas* tan buenas coma les del an passau»; «ets plegau mols çordons? —No *pas* guaires»; «qui quere vinre? —No *pas* yo»; «no *pas* yo l' u diré» (*Dicc.*, s. v. *pas* i no *pas*).

Com és ben sabut l'ús de *pas* segons la norma occ. fr. s'ha propagat al cat. del Rosselló, on *no* ha esdevingut partícula caduca, i *pas* la reemplaça. L'abús de *pas*, sense caràcter adversatiu s'estén així mateix a les comarques del bisbat de Girona, mentre que l'omissió de *no* és peculiar del domini ross., incloent-hi però també alguna població fronterera en el vessant Sud, com Setcases («hi ha *pas* res més», 1936). Seria frívol criticar aqueixos dialectalismes en el llenguatge parlat, però és clar que els rossellonesos i gironesos, quan escriuen, s'han d'esforçar per atenuar-se a la norma del català culte, i abstenir-se de *pas* superflus.

No és d'influència fr., contra el que algú ha suposat, la reducció fonètica de *pas* a *pa*, que obeeix a factors de fonètica sintàctica, car també s'observa per les muntanyes del Gironès, Garrotxa i fins Nord de la Selva: «*no n i a pa més*», St. Aniol de Finestres (1964). Com que justament és en frases molt semblants a aquesta on el fenomen sobretot s'observa, és versemblant que hi hagin influït alhora la dissimilació davant la -s de *més*, i sobretot la posició davant la sonora constrictiva *m*.

¹ Cf. les notes de llenguatge militar romà per Vetter, *Zeitschr. f. österreich. Gymnasien* LVII, 199; i JCoromines, conferència a la Sorbona, 1978, p. p. *Els Marges*, 1979. —² En acc. semblant en bearnès antic «vistz los diitz portz a l'oeelh et *passayat* los termis», a. 1440, *Cart. d'Ossau*, 221. —³ Per errada es posà en les frases de navegar, quan hauria hagut d'anar a la p. 60, cap. DE L'HORT, com ho confirma el context següent «los parrals: pergula».

⁴ Notem que la mortal batussa havia estat sense armes de foc, amb coltells només i mans escanyadores. —⁵ No en sé testimonis medievals, perquè és fals el que s'ha atribuït al Procés de Pere de Palau (Camarasa, 1295-99): «6 hòmens --- eren en la establida, *pasat* aquels que y eren». Però això només testifica que aqueix ús era familiar a CaCandi (*Misc. Hi. Cat.* II, 168), i que el creia possible en català antic, car examinat el ms. s'hi veu *pat* amb travesser a la *p*, ço que naturalment és un cas del corrent ús preposicional de *part* 'fora de, més enllà de'. —⁶ *Entrompassar* a l'autògraf, però ho canvià en galegades. —⁷ «Fer el *traspàs* és dejunar, sense menjar res, dende les deu del matí del Dijous Sant, dasta la mateix hora del Dissapte Sant», MGadea (*T. del Xè* I, 232). *Traspàs* 'aspecte de persona traspassada, mig morta': «Donya Dolors, de peu dret, evidenciava, ab el *traspàs* de sa fesonomia, el trastorn de son esperit», MrnVayreda (*Sang Nova* III, § 12, 235); *mal trapassat* 'mal elaborat': «estos *mal trapassats* renglons», «mal *trapassades* línies», MGadea I, 220, 301 (amb *mal* intensiu de la idea d'«esmortuït»; i *tra-* per *tras-*, variant de prefix o dissim.; *passat* que s'hi hagi barrejat algun castellanisme, de *trapo*).

⁸ I ja és antic: «qui per *passatemp*s lig alguna cosa, no li pot ésser longa», *Decam.* (Conclusió, 627.18f., trad. *per tempo passare*).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: